



■ **Müasir dövrdə hər bir dövlətin, xalqın gələcəyi və inkişaf səviyyəsi həm də onun malik olduğu elmi-mədəni potensiala ölçülür. İndiyə qədər bəşər tarixində əbədlilik qazanmış dahi şəxsiyyətlərin elmə, elm xadimlərinə münasibəti, bu fəaliyyət sahəsinin inkişafına verdikləri töhfələr onların əbədiyaşarlığını təmin edən başlıca amillərdən birinə çevrilmişdir.**

Bu baxımdan müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin Azərbaycan elminin inkişafındakı xidmətləri də misilsizdir. Elm sahəsində qazanılan nailiyyətləri dövlət quruculuğu prosesinin mühüm şərti kimi nəzərdən keçirmiş ulu öndərimiz Azərbaycana rəhbərliyinin bütün dövrlərində bu sahəyə diqqət və qayğısını əsirgəməmiş, daim milli elmimizin qiymətli hamısını kəmi və keyfiyyətlə birləşdirərək, Azərbaycan elminə, ziyallılara həmişə yüksək qiymət vermiş, diqqət və qayğı göstərmişdir.

Azərbaycan cəmiyyəti, eləcə də Azərbaycan elmi XX əsrdə çox sürətlə inkişaf etmişdir. Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illər isə bu cəhətdən xüsusilə seçilir. Azərbaycan elminin, Elmlər Akademiyasının ən çox inkişaf etdiyi dövr bu dahi şəxsiyyətin hakimiyyəti illərinə təsadüf edir. Elmin, elm ocağının yeni yüksəlişi məhz ulu öndərin adı ilə bağlı idi. 70-ci illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası onun böyük təşkilatçılıq istedadı nəticəsində dünyada şöhrət qazandı, özünün kadr potensialını yaratdı, maddi-texniki bazasını möhkəmləndirdi. Heydər Əliyevin özünün qeyd etdiyi kimi, akademiyanın əlli ilinin

yarısından çoxu onun həyatı, rəhbərliyi ilə bağlı idi. Ümummilli lider dünyada tanınan və qəbul edilən görkəmli siyasi və dövlət xadimi olmaqla yanaşı, həm də böyük bir elm adamı idi. Onun müdrik siyasətinin uzaqgörənliyi və dərinliyi məhz elmi prinsiplər üzərində qurulması, intellektual potensiala arxalanmasında idi. Azərbaycan elminə və elm adamlarına göstərdiyi qayğı və dəstək elə bundan qaynaqlanırdı. Heydər Əliyev öz fəaliyyəti və siyasi təcrübəsində hər zaman elmi fikrin ən yeni nailiyyətlərindən faydalanırdı. O, cəmiyyətin, xalqın inkişafını elmdə, intellektdə görürdü.

Heydər Əliyev respublikamıza rəhbərliyə gəldiyi ilk günlərdən elmin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı məsələlərə xüsusi diqqət yetirmiş, ona daimi qayğı göstərmiş, elmin sürətlə inkişafı üçün mühüm qərarlar vermişdir. O, avqust (1969) plenumunda respublika elminin inkişafında yaranmış vəziyyətdən narahat olaraq demişdir: “Elmi idarələrimizin sürətləndirilməsi uğrunda, tamamlanmış işlərin istehsalata təbii qayda üzərində mübarizədə kifayət qədər əzmkarlıq göstərmirlər... Dissertasiyaların heç də hamısı lazımı nəzəri

səviyyədə yazılmışdır. Aspiranturada vəziyyət yaxşı deyildir... Alimlik dərəcəsi alanlar arasında nazirliklərin və digər mərkəzi idarələrin rəhbər işçiləri də az deyildir. Elə etmək lazımdır ki, elmə yalnız onu həqiqətən zənginləşdirə, irəlilətməyə qabil olan adamlar gölsinlər...”.

Azərbaycan aliminə və elminə elə ilk gündən yüksək qayğı göstərən Heydər Əliyev bu sahədəki fəaliyyətini də ardıcıl və sistemli şəkildə həyata keçirirdi. Onun diqqət və qayğısı nəticəsində elmi-tədqiqat institutlarının və elmi işçilərinin sayı artırıq, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının maddi-texniki bazası möhkəmlənir, elmi-tədqiqat institutları üçün yeni korpuslar tikilir, xüsusi təyinatlı layihə-konstruktor büroları yaradılırdı, Azərbaycan elminin inkişafına yönəldirdi. Bilavasitə bu dahi insanın himayəsi altında ölkəmizdə elmin ən perspektivli sahələri üzrə elmi-tədqiqat işləri aparılırdı. Təkcə 1979-cu ildə təbiət və ictimai elmlər sahəsində respublikada aparılan elmi-tədqiqatların 55 nəticəsi sovet elminin ən mühüm nailiyyətləri sırasında qeyd edilmişdi. 70-80-ci illərdə – 10 il ərzində Elmlər Akademiyası alimlərinin tədqiqatlarının istehsalata təbii qayda üzərində mübarizədə kifayət qədər əzmkarlıq göstərmirlər... Dissertasiyaların heç də hamısı lazımı nəzəri

Heydər Əliyev respublika alimlərini və elmi idarələrin rəhbərlərini elmin ən müasir sahələri üzrə elmi-tədqiqat işlərinə cəlb etməyə çalışır və onlara qayğı göstərirdi. Bu sahədə onun fəaliyyəti kifayət qədər uğurlu idi. Əgər 1969-cu ildə Azərbaycanca fəaliyyət göstərən 89 elmi-tədqiqat institutlarında, digər layihə müəssisələrində 12850 elmi işçi, o cümlədən 55 akademik və müxbir

üzvü, 329 elmlər doktoru və 3000 elmlər namizədi var idisə, 1978-ci ildə elmi-tədqiqat, layihə və sahə institutlarının sayı 118-ə, elmi işçilərin sayı 21407 nəfərə, akademik və müxbir üzvlər 100 nəfərə, elmlər doktorları 853, elmlər namizədlərinin sayı 7594 nəfərə çatmışdı.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin söyləri nəticəsində Azərbaycanda elmi işçilərin sayı artır, alimlərin hazırlanmasına xüsusi diqqət verilir. 1970–1980-ci illərdə respublikamızda 258 elmlər doktoru, 2677 elmlər namizədi hazırlanmışdı. Respublika Elmlər Akademiyasının 56

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

Elmə dövlət qayğısının artmasının göstəricisindən biri də bu illərdə Elmlər Akademiyasının bir çox elmi-tədqiqat institutları, digər qurumları üçün yeni inzibati binaların, korpusların tikilməsi və yenidən qurulmasından ibarət olmuşdur. Bu tikililərin arasında genetik və seleksiya, zoologiya, aşqarlar kimyası institutlarının binalarını, aspirantura

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

Elmə dövlət qayğısının artmasının göstəricisindən biri də bu illərdə Elmlər Akademiyasının bir çox elmi-tədqiqat institutları, digər qurumları üçün yeni inzibati binaların, korpusların tikilməsi və yenidən qurulmasından ibarət olmuşdur. Bu tikililərin arasında genetik və seleksiya, zoologiya, aşqarlar kimyası institutlarının binalarını, aspirantura

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

Heydər Əliyev və Azərbaycan elminin inkişafı

İsmayıl HACIYEV, AMEA Naxçıvan Bölməsinin rəhbəri, akademik

həqiqi üzvü və 71 müxbir üzvü var idi. 123 elmi idarə və 17 ali məktəbin kafedralarında 22 min elmi əməkdaş, o cümlədən 900-dən çox elmlər doktoru və 8 mindən çox elmlər namizədi çalışırdı.

Keçən əsrin 70–80-ci illərində yeni elm sahələrinin, elmi istiqamətlərin yaranması respublikamızda elmin inkişafına çox müsbət təsir göstərmişdir. Uzaqgörən siyasətçi Heydər Əliyevin təşəbbüsü, rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə kimya, neft emalı və neft-kimya sənayesinə kapital qoyuluşu artırılmış, bu sahədə ən qabaqcıl texnologiya tətbiq olunmuşdur. Neft-kimya sənayesi modernləşdirilmiş və yenidən qurulmuşdur. Astronomiya, kosmik tədqiqatlar, biokimya, molekulyar biologiya, biofizika, biotexnologiya kimi sahələr inkişaf etdirilmişdi. Ulu öndərin uzaqgörənliyi ilə Azərbaycanda onlarla nəhəng sənaye kompleksi-neft emalı, neft-kimya, maşınqayırma, ci-hazqayırma müəssisələri yaradıldı ki, bunlar da elmin sürətlə inkişafını təmin etdi.

Heydər Əliyev respublika alimlərini və elmi idarələrin rəhbərlərini elmin ən müasir sahələri üzrə elmi-tədqiqat işlərinə cəlb etməyə çalışır və onlara qayğı göstərirdi. Bu sahədə onun fəaliyyəti kifayət qədər uğurlu idi. Əgər 1969-cu ildə Azərbaycanca fəaliyyət göstərən 89 elmi-tədqiqat institutlarında, digər layihə müəssisələrində 12850 elmi işçi, o cümlədən 55 akademik və müxbir

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

yataqxanasını, bir sıra mühəndis-laboratoriya korpuslarını göstərmək olar.

Ümummilli lider bütün ictimai-siyasi fəaliyyəti boyunca tarixə, ədəbiyyata, mədəniyyətə, ümumilikdə humanitar elmlərə yüksək qiymət və əhəmiyyət vermiş, onların xalqın mənəvi həyatında oynadığı rolu layiqincə dəyərləndirmişdir. Öz xalqını və dilini döndərən sevon Heydər Əliyev rəhbərliyə gəldiyi ilk günlərdən başlayaraq, respublikanı iqtisadiyyatı və mədəniyyətini yüksəlişə, xalqın güzəranının yaxşılaşması uğrunda ən qabaqcıl texnologiya tətbiq olunmuşdur. Neft-kimya sənayesi modernləşdirilmiş və yenidən qurulmuşdur. Astronomiya, kosmik tədqiqatlar, biokimya, molekulyar biologiya, biofizika, biotexnologiya kimi sahələr inkişaf etdirilmişdi. Ulu öndərin uzaqgörənliyi ilə Azərbaycanda onlarla nəhəng sənaye kompleksi-neft emalı, neft-kimya, maşınqayırma, ci-hazqayırma müəssisələri yaradıldı ki, bunlar da elmin sürətlə inkişafını təmin etdi.

Heydər Əliyev respublika alimlərini və elmi idarələrin rəhbərlərini elmin ən müasir sahələri üzrə elmi-tədqiqat işlərinə cəlb etməyə çalışır və onlara qayğı göstərirdi. Bu sahədə onun fəaliyyəti kifayət qədər uğurlu idi. Əgər 1969-cu ildə Azərbaycanca fəaliyyət göstərən 89 elmi-tədqiqat institutlarında, digər layihə müəssisələrində 12850 elmi işçi, o cümlədən 55 akademik və müxbir

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

çoxəsrlik tariximizdə ilk universal-mill on cildlik Azərbaycan Ensiklopediyasının meydana gəlməsi də Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır. Bu ensiklopediya Heydər Əliyev dövrünün təkzibedilməz mənəvi abidəsidir.

qoyacağıq. Nəyin bahasına olursa-olsun, son qoyacağıq. Hansı iqtisadiyyat olursa-olsun, elm inkişaf etməlidir.

Elmlər Akademiyası Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyəti. 1945-ci ildə bu akademiyanı yaradan alimlər çox böyük şücaət göstərmişlər. Ötən dövrdə bu akademiyanın çərçivəsində Azərbaycan elmi çox inkişaf etmişdir. Əmin ola bilərsiniz ki, Elmlər Akademiyası da, institutlar da fəaliyyət göstərəcəklər və biz buna imkan yaradacağıq. Azərbaycan elmi inkişaf etməlidir”.

Xalq 1993-cü ildə Heydər Əliyevi Azərbaycanın xilaskarı kimi ikinci dəfə hakimiyyətə gətirdi. Azərbaycan dövləti parçalanmaq, məhv olmaq təhlükəsindən xilas oldu, Bu, eyni zamanda, Azərbaycan elminin xilas demək idi. Məhz Heydər Əliyevin hakimiyyətə gətirilməsi Azərbaycan elminin xilas demək idi. Məhz Heydər Əliyevin hakimiyyətə gətirilməsi Azərbaycan elminin xilas demək idi. Məhz Heydər Əliyevin hakimiyyətə gətirilməsi Azərbaycan elminin xilas demək idi.

Elmlər Akademiyasının bağlanacağı haqqında sözsöhbətlər hələ də dolayışmaqda idi. Lakin Heydər Əliyev müdrikliyi buna son qoydu. 1997-ci il yanvarın 31-də Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Azərbaycan Elmlər Akademiyası rəhbərliyini və aparıcı alimlərin bir qrupunu qəbul edərək elm sahəsində islahatların aparılmasının vacibliyini təsdiqləmiş, Azərbaycanda elmi inkişaf strategiyasının əsas müddəalarını qəti olaraq müəyyənləşdirmişdi. Bu görüş Azərbaycan elminin və Elmlər Akademiyasının tarixində böyük əhəmiyyət kəsb etməklə elminizin nüfuzunu yenidən artırırdı, onun cəmiyyətdəki rolu və əhəmiyyətini möhkəmləndirirdi.

Keçən əsrin 80-ci illərinin sonu - 90-cı illərinin əvvəlləri Azərbaycan üçün ən çətin, ağır dövrə çevrildi. Həmin illərdə mövcud hadisələrin müharibə alovunun fonunda Azərbaycan elminə də ciddi zərbələr vurulmuşdur. Bütün sahələrdə olduğu kimi, elm sahəsində də durgunluq hökm sürürdü.

1993-cü il Azərbaycan tarixində, müstəqil dövlətçilik tariximizdə, respublikamızın ictimai-siyasi fikir tarixində dönmüş ili kimi yadda qalmışdır. Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdırdıqdan sonra elmə göstərilən diqqət və qayğı elə ilk günlərdən bir daha özünü göstərmişdi. Heydər Əliyev hələ Azərbaycan prezidenti seçilməzdən əvvəl ziyalılarla ilk görüşlərindən biri 1993-cü il sentyabrın 21-də Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasında keçirilmişdi ki, bunu da yalnız ölkə rəhbərimizin alimlərə bəslədiyi böyük ehtiram, Azərbaycan elminin gələcəyi

Prezidentin qarşısında cavabdehdir. Bir daha bunu deməyə məcburam ki, Azərbaycan Respublikasının müstəqil Elmlər Akademiyası Azərbaycanın ən yüksək elmi müəssisəsi, elmi təşkilatdır...”

Çox çətin vəziyyətlərlə qarşılaşan, nəinki durgunluq, həm də tənəzzül dövrü keçirən Azərbaycan Elmlər Akademiyası üçün 1997-ci il yanvarın 31-i yeni mərhələnin başlanğıcı oldu. Ümummilli lider bu tarixi nitqi ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyasına ikinci bir həyat verdi. Heydər Əliyevin akademiyadakı görüşü Azərbaycan elminin və Elmlər Akademiyasının tarixində böyük əhəmiyyət kəsb etməklə elminizin nüfuzunu yenidən artırırdı, onun cəmiyyətdəki rolu və əhəmiyyətini möhkəmləndirirdi.

Akademiya rəhbərliyi Prezidentimizin tövsiyələrini rəhbər tutaraq Elmlər Akademiyasında islahatların aparılması, onun idarəetmə və təşkilat sisteminin təkmilləşdirilməsi, elmi-tədqiqat istiqamətlərinin dəqiqləşdirilməsi, elmi idarə və elmi xidmət müəssisələrinin işinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi məqsədli ilə bir sıra qərarlar qəbul etdi və tədbirlər həyata keçirdi.

Müstəqil dövlətin davamlı sosial-iqtisadi və mədəni inkişafında elmin mühüm rolu vardır. Bunu uzaqgörənliklə nəzərə alan ölkə başçısı elmin inkişafı, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması, elmi-texniki potensialın qorunub saxlanılması, cəmiyyətdə elmi işçilərin nüfuzunun artırılması sahəsində bir sıra mühüm qərarlar qəbul etdi. Prezident Heydər Əliyevin 15 may 2001-ci il tarixli fərmanı ilə respublika Elmlər Akademiyasına Milli Elmlər Akademiyası adı verildi.

Akademiyanın həqiqi və müxbir üzvlərinin sayı artırıldı. 2001-ci ilin iyun ayında Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi və müxbir üzvlərinin seçkiləri keçirildi. Akademiyanın bütün işçilərinin əmək haqları əhəmiyyətli dərəcədə artırıldı.

2002-ci ildə dövlət başçısı Naxçıvan Muxtar Respublikasının geosiyasi vəziyyətini nəzərə alaraq, AMEA-nın Naxçıvan bölməsinin yaradıl-